

Valuch Tibor:

Társadalmi változások Magyarországon 1945 után – kérdések és válaszok

A korszak társadalmi változásainak értelmezéséhez szükséges a fogalmi kérdések és keretek végiggondolása, hiszen nyilvánvaló, hogy a marxista osztálykategóriákkal ezek az átrendeződések nem értelmezhetők. A társadalmi folyamatok összetettsége miatt a csoport és a réteg tűnik a legjobban alkalmazható fogalomnak. A társadalomtörténeti megközelítéseknek számos nehézsége van. Ezek közül az egyik legfontosabb az, hogy a mai napig nem fogalmazódott meg egy olyan történeti struktúra-kép, amelynek a segítségével a társadalmi változások a maguk folyamatában lennének megragadhatók. De nem könnyíti meg a munkát a társadalomstatisztika sem, hiszen a korszakkal kapcsolatosan rengeteg adat férhető hozzá, de ezek tartalma 1989 előtt igen gyakran politikai és ideológiai szempontok szerint változott.

A korszakok meghatározása szintén megkerülhetetlen része a tudományos elemzésnek. Az nyilvánvaló, hogy a politikátörténeti, a gazdaságtörténeti szakaszok és a társadalomtörténeti periódusok nem esnek egybe. Ez utóbbiak rendszerint átfelnek a politikátörténeti korszakokon.

Mindezek figyelembevételével jelenleg négy megközelítés látszik lehetségesnek: az első az egyenlőségek kérdését vizsgálva tekinti át az elmúlt félévszázad társadalmi folyamatait, a másodikban a legfőbb szempont a „proletarizáció” – a magántulajdon teljes felszámolásának - kísérlete és kudarca, a harmadik a mobilitás, mobilizáció és a társadalmi alkalmazkodás felől közelít, a negyedik pedig időbeli metszetek alapján tekinti át a társadalmi változásokat.